

מראי מקומות - ראש השנה

לג:

מחשיב את התקיעות שבכל הסדרים, אם כן היה לו לומר שיעור תקיעה כששה תרועות. והרמב"ם (שופר ג, ד) פירש את הגמרא כפשוטה, ששיעור תקיעה כחצי תרועה, ואכן שיעור התקיעות של סדר אחד הם כתרועה אחת. והריטב"א הביא את דעת הרמב"ם וכתב שהנכון כדעת הראשונים החולקים עליו. וביאר את דברי הגמרא, שהתנאים החשיבו רק תקיעה ראשונה, משום שהתקיעה השנייה היא רק כפילות של הראשונה.

ה. בהא ודאי פליגי מד סבר גנוחי גנח ומר סבר ילולי יליל פירש רש"י, שאף שאמר לעיל שהברייתא לא חולקת על המשנה לגבי שיעור אורך התקיעה, בזה ודאי חולקים לגבי התרועה. וכתב הר"ן (י. בדפיו) שלפי זה צריך לומר שחולקים גם בשיעור התקיעה, שהרי קים להו ששיעור תקיעה כשיעור התרועה, וגם מקישים את הפסוקים זה לזה, וכיון שנחלקו בשיעור התרועה, האם גנוחי גנח, ותרועה היא שלשה שברים, גם שיעור תקיעה הוא כשיעור זה. והתנא של המשנה הסובר ששיעור תרועה הוא שלשה יבבות, גם שיעור תקיעה הוא כשיעור זה.

והביא שהראב"ד פירש, שנחלקו מהי תרועה, האם גנוחי גנח הוא או ילולי יליל, ואחר שנחלקו בזה, שוב אין צריך לדחוקי לתרץ כפי שתירצו לעיל שהתנא של המשנה החשיב את תקיעות שבכל הסדרים, לפי שיש לומר שהתנא של המשנה סובר שיעור תרועה הוא ילולי יליל, דהיינו שלש קולות קצרות, ולכך אמר שיעור תקיעה כשלש תרועות, שהם ט' טרימוטי (קולות קצרות). והתנא של ברייתא הסובר שתורעה היא שלשה שברים, ובכל שבר יש שלש יבבות, שהם כשיעור ט' טרימוטי, ולכך אמר שיעור תקיעה כתרועה, והכל מודים ששיעור תקיעה הוא כט' טרימוטי, ומחלוקתם רק מהי תרועה.

ובתוספות מבואר שנקטו כדעה ראשונה בר"ן, שהתקיעה צריכה להיות כשיעור תרועה, וכתבו שלכך צריך שהתקיעה של תשר"ת תהא ארוכה יותר משל תש"ת, ושל תש"ת ארוכה יותר משל תר"ת. עוד הביאו שם שיטה אחרת בתרועה, והיא שיטת הריב"א והריב"ם שהיא תשע כוחות קצרות, ובמשנה ברורה (תק"צ, י"ב) כתב בשם האחרונים שכן נכון לעשות לכתחילה, ובדיעבד כשר גם אם עושה התרועה בשלש כוחות.

א. כאן בקטן שהגיע לחנוך

נחלקו הראשונים בביאור הדבר, רש"י פירש שאם הגיע לחינוך מתעסקין עמו אפילו בשבת, משום שיש מצוה לחנכו. והתוספות הקשו, שבשבת הלא אין כלל מצות שופר, ואיך שייך מצוה לחנכו. ובהגהות יעב"ץ תירץ שמדובר בזמן שהיו תוקעים בבית דין, שנמצא שיש מצוה לתקוע באותו יום, ולכך יש מצוה לחנכו. אבל התוספות פירשו להיפך, שקטנים שהגיעו לחינוך אין מעכבים בשבת, אבל לכתחילה אין אומרים להם לתקוע, כיון שיש איסור דרבנן, אבל מכל מקום אין מחוייבים להפרישו, כיון שאם לא היה שבת הרי מצות היום בשופר.

ב. והמתעסק לא יצא הא תוקע לשיר יצא

רש"י פירש שמתעסק היינו שאינו מכוין כלל לתקיעה, אפילו לתקיעה שאינה של מצוה, אלא נפח בשופר ויצאה לו תקיעה, ולכן אפילו למאן דאמר מצוות אין צריכות כוונה לא יצא. אבל הר"ן (ט: בדפיו) פירש פירוש נוסף, שהתוקע לשיר עדיף שאינו מכוין לשם מצוה, ולמאן דאמר מצוות אין צריכות כוונה יצא. אבל מתעסק היינו ללמד תינוקות, שכיון שהוא מכוין למצוה, דהיינו לחנך את התינוקות, אותה כוונה מעכבת מצוה אחרת שלא תחול אף למאן דאמר מצות אין צריכות כוונה.

ג. תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת

הריטב"א הביא שני פירושים במשנתנו, רוב הראשונים פירשו שאין האריכות עולה לו לשנים, אלא כולה תקיעה אחת היא. אבל הרי"ץ גיאות כתב שאפילו לתקיעה אחרונה של סימן הראשון לא עלתה לו. וכוונת התנא שאין בידו אלא אחת היינו תקיעה ראשונה שעשה כשיעור בראש הסימן. וטעם הפסול הוא משום שבתחילת הקול כיון לתקיעה אחרונה של סימן ראשון, ובסוף הקול כיון לתקיעה ראשונה של סימן שני, וכיון שאינו עולה לשתי קולות, אינם מצטרפים אף להיות תקיעה אחת. אבל הריטב"א חלק וכתב שאין צריך כלל כוונה לתקיעה ראשונה או לאחרונה, שאפילו למאן דאמר מצוות צריכות כוונה היינו כוונה לצאת (ועיין בזה עוד לעיל דף כ"ז).

ד. תנא ברא קא חשיב חד בבא ותו לא

פירש רש"י, שיעור התקיעה כשיעור התרועה, ושניהם אמרו דבר אחד. יש לעיין, שאם החשיב רק את התקיעות של סדר אחד, לכאורה צריך להיות ששיעור תקיעה כשתי תרועות, שהרי בסדר אחד יש שתי תקיעות, וכן קשה במשנה, שאם